

ВЛАДИМИР КОНЕЧНИ

ХУБЕРОВЕ

Омаж Томасу Ману и зграду Либеку

(II део)

14.

Неколико година касније дошла јој је у посету Бригита, која се коначно усудила да путује ван Немачке. Тако је после једног летовања на Мајорки стигла у Берн. Уши и Бригита се нису виделе пуних петнаест година и обе су се много промениле, али не нагоре, чак ни Бригита; тог лета 2001. њој је било седамдесет две, а Улрики двадесет осам година. Млада жена је имала велики елегантан стан изнад једне јувелирнице у аркадама у старом Берну, на Крамгасе бр. 67 (Kramgasse). Одмах се похвалила својој баки да је њен стан само тридесетак метара, у истој аркади, од зграде у Крамгасе бр. 49, у којој је, на другом спрату, становао Алберт Ајнштајн са Милевом Марић из Титела у Војводини, и то баш у време кад су ступили у брак, 1903. године, и кад је он објавио своја чувена четири чланка 1905. године (зову је *annus mirabilis*, „чудесном годином“). Тај податак није много задивио лисицу из Репербана 151, али је, кад су пошли у шетњу, дуго проучавала излог јувелирнице у приземљу зграде. Уши се на то доброћудно смејала – много је увек волела своју баку и имала разумевања за њу – и одвела је, како је рекла, да „ходају по злату“ испред парламента. На фасади је писало великим словима *Curia Confoederationis Helveticae*.

Обе жене су неко време зуриле у моћну зграду и пространи трг који је одисао новцем, а на коме се, због своје банке у близини, Улрике осећала као код куће. На крају, Бригита је уздахнула и

рекла: „Све ово је могуће само без рата. Скупили су велики новац и успели да га сачувају. И своје животе. Такву памет је само Бог могао да им да. А нама није.” Муњевитом брзином су јој у свести синнули родитељи, два брата и мала сестра, сви страдали у Либеку у кући близу Маријине цркве тог кобног марта 1942, а потом и друге ратне страхоте које је преживела. Уши је разумела бакину замишљеност и саосећала с њом – онолико колико је то могуће младој особи са сасвим другачијим животним искуствима.

Наставиле су шетњу по пријатном времену и само седамдесетак метара даље застале под раскошним крошњама дрвећа. У дубокој сенци играо се шах масивним фигурама на великој табли уклесаној у тло. Око двојице играча скупило се још двадесетак младих мушкараца сиромашног изгледа који су бучно навијали. Бригита их је неколико минута пажљиво посматрала и слушала, па рекла: „Ови су са Балкана, вероватно Албанци, без посла. Имамо и ми много таквих око железничке станице у Хамбургу. Тај крај, нарочито Штајндам, променио се од времена кад си била са мном, сад је још гори.” Док су разговарале, Улрике је одмах привукла гладне погледе неколицине шахиста. Међутим, ниједан се није усудио да јој нешто добаци. Пре него што би неки новодошавши из гудура и помислио да нешто учини или добаци Швајцаркињи, шестомесечни староседеоци би га строго обуздали.

Док су седеле у једном кафеу, Бригита, која је била веома искусна у одмеравању младих жена, дискретно је посматрала своју унуку. Захваљивала се Богу што јој је омогућио да пошаље Уши из Немачке и нарочито ван Хамбурга и Репербана 151. Улрике је била витка, малих, високих груди и складно грађена на мајку и оца, но отменог, уместо бунтовничког, изгледа. Црте лица су јој биле правилне, Ханесове, али без његове четвртасте вилице. Од Кармен је наследила свиласту кожу, на чију је боју очигледно утицао, давно у Манхајму, Бригитин Џо из Тенесија. Прекинула ју је Уши, озбиљним гласом: „Знам, драга моја Бако, о чему размишљаш и шта ћеш да ме питаш. Не, нисам у вези и не планирам брак... Не разумем једно: зашто смо провели скоро два дана, а да не говоримо о мојим родитељима? Добро, о Мами, знам шта знам. Знам мало, али довољно да је дубоко волим... Мада ме је дојила с љубављу, причао ми је Тата... сећаш се оно вече у Либеку кад ми је било једанаест година... али је нисам познавала! Не сећам је се! То ме ужасно нервира... Како је ограничен људски мозак! Оно што најмање желим, а често чиним, готово опсесивно, је да замишљам како је Мами било на оном надвожњаку у Штутгарту док је чекала камион под који ће да се баци... То је моја ноћна мора...”

Бригита није знала шта да каже. Покушала је узме унукине руке у своје, али их је Уши нагло повукла. „Сувише дуго смо биле раздвојене... за твоје добро!”, промрљала је Бригита. Уши се прибрала и наставила: „Добро, то је о Мами. Али шта је са Татом? О њему ми годинама не јављаш ништа, а ја се не усуђујем да те питам. Јеси ли га видела? Је ли могуће отићи у Швалмштат и видети га?” Бригита је зурила у Улрикине очи, па у цвеће на столу, па у очи. Осећала се кривом, већ годинама, што није у себи нашла довољно снаге да воли неумитно заточеног Ханеса као сина. Сво време се бринула за унуку, патила због губитка ћерке под страшним околностима, усрдно водила свој прљави, веома уносни бизнис, а Ханес... као да за њега није марила, мада га је знала од његове четрнаесте године и одмах била свесна шта он значи и значиће њеној кћери. Није ли већ тада имала довољно поверења у њега да омогући њихову љубав док су били готово деца? Али, али...

Рекла је унуци: „Чуј, душо. И без тог твог оптужујућег погледа, који боли, осећам се довољно кривом према Ханесу. Он је невероватан човек, идеалиста, храбар и поштен као мало ко. Њихова љубав је за причу. Ја га необично ценим... и волим. Али ти не знаш, ти немаш појма, шта је страх. Ужасан страх од полиције, од испитивања без краја, од ужасног психолошког мучења... Ти не знаш шта су радили са борцима из РАФ-а! Користили су психологе са универзитета, људе са докторатима, да их што страшније муче. Па онда њихово ко бајаги правосуђе! Слушај, једноставно се нисам усудила да пошаљем молбу да твог оца посећујем у затвору... знала сам да ће одмах почети да ме испитују и истражују – прво, моју прошлост, па онда ово и оно, па Репербан 151. Узели би ми све. Између осталог, ко би онда враћао дугове добрим људима у Швајцарској који су годинама плаћали за твоје школовање? Ти лично не смеш да враћаш те новце ни сада, јер је опасно да знаш идентитет тих људи.”

Уши је устала и нагнувши се снажно и дуго грлила Бригиту. Обе су плакале. Онда ју је Бригита посадила на столицу ближе себи и држећи је за руке наставила: „Питаш ме како је. Знам да је жив и да није полудео. Знаш да ће му у новембру бити четрдесет осам година. И даље је у Швалмштату. То је све што знам. Да, знам и то да није покушао штрајк глађу. Зна да би то било бесмислено. На ту вест, твоја генерација Немаца би у себи промрсила, и то на енглеском, 'Couldn't care less'.”

Био је то тренутак кад је некаква неприродна и застрашујућа језа обузела Уши. Почела је на њеном темену, па се преко врата спустила низ кичму, па низ удове. Захватио ју је ужасан страх да би могла да изгуби све што је до тада постигла. Да, било је ту и стида.

Али је схватила да неће, да није у стању, да дозволи да стид, па и љубав према оцу, угрози њен удобан живот. Схватила је да никад неће отићи у затвор Швалмштат, да никад више неће видети свог Тату.

15.

Како су године пролазиле, Улрикин живот постајао је све раскошнији, али и све компликованији, и тиме тежи. Био је то живот који је текао кроз упоредне егзистенције двеју различитих жена у једном телу. Једна се успешно, стрпљиво и амбициозно, али отмено, са мером, пела уз тајновите степенице швајцарског приватног банкарства. Та је жена поседовала високу аналитичку интелигенцију и личност која је била идеална, високо цењена, у тој нарочитој средини: непрозирност без крутости и одбојне хладноће. Нико се није усуђивао да се удвара тој пожељној младој жени – ни мушкарци „у најбољим годинама” из богатих породица које су неколико генерација биле клијенти банке, а поготову не колеге.

Тој дотле прорачунатој и уздржаној жени тешкоће и вртоглавицу почела је да ствара, у њеним раним тридесетим годинама, једна страствена, дивља, погана Улрике. Почело је изненада и, чини се, случајно. Једне суботње вечери, после неког банкарског коктела, обрела се по први пут сама у бару једног скупог великог хотела у Берну. Тамо је неко време ћаскала с једним шармантним и елегантним пословним човеком из Милана, да би се, није тачно знала како, убрзо нашла у његовој хотелској соби. У току те ноћи дешавале су јој се, и радила је, ствари за које није знала да су могуће за обичне људе који не глуме у порно филмовима. Док је још спавала ујутро, „Марио” је отишао на аеродром, остављајући јој љубавну поруку и број телефона. Цепкајући поруку и буљећи у једну тачку, Улрике је била ужаснута – не због свега што се десило, него како је то неопрезно, имбецилно учинила. Искрала се из хотела и бесциљно ходала прво до катедрале, па се потом спустила до Aarstrasse, па поред реке Аре обишла бернско полуострво. Ускоро је признала себи да се не стиди, да је заправо открила нешто врхунско што јој је недостајало и да ће се потрудити да се то понови. И не само једном, него редовно! Али не овако... ово је крајње опасно. Ово је луђи руски рулет него да је отишла у Швалмштат. Она мора да одабере човека и да у потпуности контролише апсолутно све.

Тако је почело. Максимум анонимности и интелигентног планирања богате и независне младе жене која сем врхунског банкарства и сексуалних перверзија (неки би то космополитски назвали „пријатним занимацијама”) једва да је имала друга интересовања.

Два мала унајмљена стана у најдосаднијим деловима периферије са женским и мушким ситницама („муж ми је на путу“). Кондоми. Перике. Специјална шминка. Неприметна мала Хонда. Детаљно, дискретно упознавање са деловима града у којима су становали и дружили се скорашњи млади емигранти. Поставила је правила за своје „авантуре“ (како је Улрике подсмешљиво назвала своје подухвате): само два пута месечно, по само једну ноћ; искључиво белци; никад два пута са истим човеком; без дрога; минимум алкохола; никад не плаћати (због поноса); поподневно, препредено, прерушено упознавање са ждрепцем-кандидатом на неком јавном месту, са састанком уговореним за друго место, за неколико часова касније, и наређењем, уз осмех који обећава, „и да будеш чист и трезан!“ Током вожње њеном Хондом, забрана употребе мобилног. У стану: привремена конфискација ждрепчевог мобилног („нећу да овде позовеш неког свог брата на провод“). У кревету, на поду, на столу: Улрике је била апсолутна *dominatrix*. Јутарње истеривање (после додатног секса) усахлог ждрепца из стана у Хонду: ако је било потребно, с упереним дамским револвером од 22 милиметра с кратком цеви и са осмехом на пуним уснама, које би, у случају непожељног ждрепчевог њиштања, озбиљно изговориле, „припази на свој смежурани курац, ово није играчка!“ У колима на путу у град, млади Балканац добијао је коначно упозорење: „Не враћај се у стан, никад, мој муж има опасне ручерде. Јеси ли ме добро разумео?“ Сви су је увек добро разумели, одакле год да су били.

Улрике је методично довела целу процедуру до савршенства. А секс је био феноменалан јер је добијала све што је хтела, мада је томе доприносило и њено свесрдно залагање, као и умешност равна оној неке искусне проститутке. Иронично би рекла свом одразу у велелепном венецијанском огледалу: „Ниси проститутка јер те нико не плаћа, а ни нимфоманка, јер оне то раде много чешће. Ти си једноставно богата, успешна, размажена жена којој се могу неки ћефови!“ И закикотала би се.

16.

Улрике је успевала да води такав живот скоро шест година. Чак и кад би јој повремено секс постао досадан, а балканске физиономије једноличне, двоструки живот на оштрици бријача ју је и даље узбуђивао. Међутим, оно што ју је коначно навело да се окане својих анонимних прљавштина био је све већи презир који је, парадоксално, почела да осећа према својој страшљивој уздржаности у односима са мушкарцима у посве нормалним ситуацијама. Наиме, на летовањима и зимовањима у ексклузивним хотелима широм

света сретала је веома пожељне мушкарце у опуштеним ситуацијама као створеним за провод и чак емотивну везу, а понашала се одбојно и уштогљено. Схватила је да се због своје дугогодишње претеране амбиције и неприступачности у банци постепено срозала у ништавно, безосећајно битисање ван ње. Мада јој је било тек тридесет седам година, једног је дана затекла себе као окорелу, неиспуњену, чак несрећну жену двадесетак година старију.

Закључила је да јој спас може донети само озбиљна веза са неким зрелим, пристojним човеком и дете с њим. Није још било касно! Улрике је из корена променила свој живот. Отарасила се своја два непријатна станчића и јадне сиве Хонде. Купила је женственију одећу, чак и за пословне састанке. Изменила је шминку и фризуру. Другачије је гледала мушкарце, поготову оне разведене. (У њеној околини, сви су били успешни.) Почела је чешће да иде на банкарске састанке у Цирих, Лихтенштајн и Женеву. Жени још младој, такве лепоте и памети, било је врло лако да себе представи као особу која није фриволна, али је „заинтересована”. Ипак, брзо је схватила да најбољи изгледи у вези са налажењем мужа – човека бар толико финансијски опскрбљеног колико је била она – леже у Франкфурту. Натерала је себе да савлада страх од Немачке и стид од чињенице да је раздаљина од Франкфурта до затвора Швалмштат само 130 километара, и почела често да путује у банкарски центар Европе на Мајни. Било јој је лако да тамо оствари познанства близу врха немачког банкарства. И зашто да не? Била је још млада жена – жена, а близу врха престижне швајцарске приватне банке и са одличним везама у принчевској банци у Лихтенштајну.

Улрикин план се остварио брже и успешније него што је могла да се нада. Не само што се удала за потомка једне старе, богате племићке породице из Баварске него се истински заљубила у свог изабраника – или је бар била веома близу тога. А и он у њу. Улриху фон С. је било педесет две године, али су му стас, држање, класична физиономија и невероватне очи и глас били такви да би и минхенске шипарице, с тетоважама и „готском” шминком и фризуром, полуделе за њим. Био је разведен, а ћерка и син су му били самостални људи двадесетих година. Од детињства се бавио коњима и јахањем, добро је играо тенис и планинарио. У свему томе био је бољи него петнаест година млађа Улрике.

Улриху је импоновала Улрикина самосталност и њена одлука да задржи презиме Хубер, а она се на то делимично одлучила да би бар донекле ублажила љубомору, ако не и мржњу, Улрихове претходне супруге, а поготову двоје својих пасторака. Знала је добро да ће пре венчања Улрих, искрено заљубљен или не, истражити њену прошлост, те му је сама рекла подоста о својим родитељима,

а и о Бригити. Извештај две агенције који је Улрих добио о њој самој био је веома повољан, а о затвору Швалмштат и родитељима у РАФ-у већ је чуо од Улрике. Улрихови родитељи и он сам били су слободоумни, релативно либерални и неконвенционални људи, што уосталом није била реткост у немачком старом племству. Мрзели су нацисте, корумпиране политичаре, грабеж од стране вулгарних нових богаташа, разне полицајце и обавештајце, као и америчке касарне у Немачкој чак шездесет пет година после рата.

Венчање је било раскошно на елегантан, мали и приватан начин. Бригита није била позвана. Пасторци јесу. Банкари нису. Улрихови пријатељи још из детињства су били најбројнији и до једног фасцинирани Улрикином интелигенцијом и тихом лепотом. Нису се чудили што невеста није позвала ни једну једину пријатељицу, јер су из искуства знали да жене попут Улрике не могу да имају праве пријатељице, а да су одавно прозреле оне лажне.

Бригити је било драго што ју је Уши бар обавестила о свему. Разумела је зашто није могла да буде позвана на венчање, мада су је наведени разлози штрегнули, после свега што је толико година чинила за своју унуку – од времена кад је била мало сироче и касније у школама у Швајцарској. Те 2010. године Бригита је ушла у своју осамдесет прву. Репербан 151 у Хамбургу, у коме су се и даље налазили огроман бар и још већи легални бурдељ на два спрата, скупо је продала неколико година раније. Потом је купила модеран стан у улици Менг бр. 62 у Либеку, улици у којој је рођена. Овог пута била је ближе лепом шеталишту поред реке Траве, с погледом на средњовековни Холстентор, него Маријиној цркви, али је и до цркве било само око две стотине метара, додуше узбрдо. Купила је и мали удобан стан на полуострву Привал у Травеминдеу на Балтичком мору и тамо проводила летње дане. Мајорка, Менорка и Форментера нису је више интересовале. То ју је понекад чудило, чак љутило, али су је аеродроми и остала гужва сувише нервирали. Свет јој је постао пун јефтиних простака. Додуше, насмејала би се кисело у себи чим би то помислила, јер би се сетила понашања многих посетилаца свог бара и бурдеља.

17.

Антонија Хубер рођена је 25. марта 2012. године у Минхену. Дан је био тмуран, али га је Тони обасјала својим слатким лишцем благо маслинасте боје. Улрих фон С. се сложио да им се новорођена кћер презива Хубер, како је то желела Улрике. Наравно, Улрих се сложио и са именом девојчице. Знао је добро да Хуберове, почевши од Улрикине баке Бригите, потичу из Либекa, баш из улице

Менг, у којој је рођен Томас Ман и у коју је сместио свој чувени први роман. А као адолесцент, Улрих је био романтично заљубљен у Антонију из *Буденброкових* кад је она у том роману била Тони његових година. Какво је срећно и безбедно детињство чекало Тонику дана када је рођена, уз такве родитеље! Испоставило се другачије...

Брачни живот текао је спокојно пуне две године после Антонијиног рођења. Додуше, Улрики се чинило да је муж све чешће оставља саму са Тоником у велелепној кући у Минхену. Он је без ње одлазио на јахање, голф, тенис и планинарење са својим друговима из детињства. Пошто ти спортови нису интересовали Улрику, а све се наводно дешавало без женског друштва, она се дуго није противила. Ипак се у тим приликама осећала усамљеном, мада је уживала у часовима које је проводила са Тоником, а при руци су јој уосталом биле добро одгојене дадиља и гувернанта, као и служавке, кувар, баштован и шофер. Међутим, у њиховом свакодневном животу Улрих јој је указивао велику пажњу и љубав. Кад су излазили у оперу, на концерте и велике пријеме, Уши је блистала, а Улрих се понашао заљубљено и поносно. Често су читали заједно и разговарали о Ману, Кафки, Борхесу, Хајнриху Белу и многим другим писцима. Током тих разговора, који би увек подсетили Уши на њене гимназијске и студентске дане када је много читала, схватала би колико се запустила у мисаоном смислу током година своје потпуне посвећености банкарству, успеху и новцу. Да – и „подухвати ма” у два мрачна стана. Једина ствар коју је сачувала из тог времена био је револвер са пет метака – за сваки случај. Држала га је у фиоци испод испод својих минијатурних свилених гаћица. Кад је садржај фиоке показала Улриху, он се прво насмејао, па рекао да га призор узбуђује. Затим ју је одвео у своју собу за облачење и показао јој свој *Smith & Wesson .357 Magnum*. Потом је скинуо Уши голу и, потпуно обучен, узео је с леђа пред великим огледалом.

18.

У лето 2014. године Улрих се сложио са Улриком да отпутују у Либек, наравно са Антонијом. Сувише дуго Уши није видела своју некад тако вољену баку, а желела је и да Бригити представи Улриха и њихову двогодишњу ћерчицу. Улриху је било интригантано да упозна чувену *Madame*, власницу Репербана 151, којој је тада било већ осамдесет пет година. Уз све то, У. и У. су знали да ће у Либеку с њима свуда бити дух Томаса Мана.

Оставили су намерно свог шофера са лимузином у Хамбургу, а сами одатле возом допутовали у Либек. Било је касно летње поподне.

„Попут Тонија Крегера”, шапутала је Улрике. Док је воз полако улазио у станицу, читала је наглас: „Мутно поподне се већ сливало у вече кад је воз ушао у уски, надимљени, тако чудновато присни станични свод; под прљавим станичним кровом пара се још увек скупљала у груде...”¹ Паре није било, али је стаклени свод постојао. Око њих се чуо нисконемачки говор. Уши је била дирнута, јер је после толико година чула гласове свог детињства. Узбуђено је шапнула мужу: „Хајде да Тони с дадиљом и пртљагом пошаљемо таксијем у наш хотел код Маријине цркве, а нас двоје ћемо пешке, полако, узбрдо, као што је то учинио Тонио Крегер кад се после много година вратио у Либек из Италије!” У ходу, Уши је наставила да чита Улриху: „Тонио не узме ниједан фијакер, само их је гледао, као што је гледао уске забате и шиљасте звонике који га поздрављаху иза оближњих кровова, људе плаве и немарно троме који говоре развучено а ипак нагло...”

Кад су стигли до рукавца Траве и угледали чудне кипове на обе ограде моста, Уши рече: „Слушај, ево Тонија К. баш овде – ’Ишао је пешице, ишао полако, а на лицу је стално осећао притисак влажнога ветра; прешао је мост са киповима из митологије на огради?’” Док су разгледали кипове, Улрих замишљено примети: „Да, мада су то су само реплике кипова уништених 1942. године, кад су и твоји прабаба и прадеда и њихова деца, изузев баке Бригите, погинули... али да није вредних и гордих људи који већ шездесет година обнављају све што се може обновити, немачки градови би данас изгледали као они које сам видео у Оклахоми и Канзасу.”

Сишавши са моста, док су ходали цветном алејом, осетили су влажан ветар Тонија Крегера, ветар који се уз Траву пео на либечко острво са севера, са Балтика. Разведрило се. Вече је било светло и прозрачно – на нарочит начин северњачког лета. Пред њима је била средњовековна, масивна, утврђена капија Холстентор. У позадини Холстентора, изнад либечког брда, на небу су се оцртавали невероватни Манови „шиљасте звоници”. Полако су прошли кроз Холстентор, свесни да је у његов кров уграђена огромна количина камена. С каменом старим и новим у себи, тврдоглаво и поносито стајао је тог предвечерја град Либек са својим звонницама и својим Холстентором. „Краљица Ханзе” им је одузела дах.

Затим су се попели стрмим улицама на највише место либечког острва на коме се величанствено уздизала Маријина црква.

¹ Из новеле „Тонио Крегер”, Томас Ман, *Изабрана дела*, књига прва, превод са немачког Аница Савић Ребац, Издавачко предузеће „Народна просвета”, Београд (б. г).

Одсели су у питорескном хотелу тик уз западни бок цркве, петнаестак метара од улице Менг, две стотине метара од Бригитиног новог стана и једва седамдесетак метара од куће у Менговој 4 у којој се родио Томас Ман (сада *Buddenbrookhaus*). У обе њихове велике собе у хотелу – једна за У. и У., друга за Тони и њену дадиљу – чула су се предивна црквена звона.

Следећег дана је из Травеминдеа, где је у свом малом стану на полуострву Привал проводила лето, стигла Бригита у Либек и позвала их код себе. Одшетали су према Трави низ улицу Менг до броја 62. Ако се Уши помало бринула о успеху тог сусрета, делимично због година своје баке, убрзо су њене бриге биле развејане. Пре свега, Бригита је била савршено луцидна, здрава и окретна. Она и Улрих посматрали су једно друго са симпатијом, смешкајући се враголасто. Њој је било занимљиво, и мило, да је овај витки племић раних педесетих година изабрао баш њену унуку, јер је била сигурна да је избор успешних и лепих жена био велики у Минхену и Франкфурту. А Улрих се истински дивио овој необичној пословној жени, која је успела не само да преживи него и да се обогати, на опаком Репербану. Међутим, права „љубав на први поглед” догодила се између Бригите и њене праунуке. Већ са своје две године, Тони је била у стању да оцени и заволи Бригитине очи, осмех, искреност и топлину. Родитељи су били одушевљени. „*Liebe auf den ersten Blick!*”, узвикнуо је Улрих, а Уши, нимало љубоморна на своју баку, како неке нове мајке умеју да буду, додала је „*Un coup de foudre!*” Разуме се да нико од њих није могао да предвиди колико ће та инстинктивна, изузетна блискост између прабабе и праунуке ускоро да значи обема.

19.

Следећих неколико дана њих четворо је проводило много времена заједно. Бригита је без напора и више него вољно играла улогу дадиље, тако да је неговатељица из Минхена често остајала у хотелу. Међутим, нешто од оног што су желели да виде захтевало је концентрацију, тако да је дадиља тада одводила Тони на шеталиште поред Траве. Пре одласка у *Buddenbrookhaus*, Бригита је упозорила Уши и Улриха да ће их унутрашњост куће-музеја породице Ман, и фиктивног дома Буденброкових, разочарати. И заиста, мада је било изложено много важних докумената и фотографија, атмосфера је била сасвим лажна, осветљење погрешно, а намештај, завесе и теписи неодговарајући, бар у очима ових посетилаца који су интимно познавали књигу, као и живот Томаса Мана и његове породице. Међутим, Уши и Улрих били су задивљени погледом

који се пружао из те господске куће: преко пута улице, иза високих стабала, уздизала се велелепна северна страна Маријине цркве. Бригита им је објаснила да су се из куће у Менговој бр. 28, у којој је рођена и у којој су погинули сви драги које је тада, са тринаест година, имала, само са тавана видели звоници. Они су стајали један поред другог на западној страни цркве, стравично високи и шиљати.

Обишли су цркву и дошли пред главни улаз на јужној страни. Бригита им је рекла да долази у цркву свако јутро кад је у Либеку, али да је била у Травеминдеу претходних месец дана, те није још видела изложбу фотографија из ратних година за коју је чула да је отворена. Ушли су коначно у величанствену цркву² и дуго стајали непомично и задивљено – посматрајући, размишљајући, ћутећи, свако са својим мислима и молитвом. Две фотографије на изванредној изложби привукле су им пажњу. На једној је било приказано готово потпуно уништење Маријине цркве и града око ње небројеним бомбама и ватреном олујом 28–29. марта 1942. У напису испод фотографије писало је, између осталог, да је разарање Либека било британска одмазда за немачки „блиц“ против града Ковентрија 14. новембра 1940. године. На другој сепија-фотографији, три мушкарца стојећи позирају 1954. године пред само делимично обновљеном Маријином црквом – оба звоника су много нижа од првобитних и потоњих. У средини је тадашњи канцелар Западне Немачке, Конрад Аденауер, с кишним мантилом преко леве руке. Десно од Аденауера је бискуп Јоханес Паутке (Johannes Pautke) са великим, чини се златним, крстом на грудима и црним шеширом у руци. Но лево од канцелара – човека који је 1949. године то могао да постане само уз свесрдно америчко одобрење – стоји Валдемар Крафт (Waldemar Kraft), бивши нациста с рангом „Врховног јуришног вође СС“ (Hauptsturmführer der SS), па од 1951. до 1953. године привремени министар правде, а од 1953. чак члан парламента (Bundestag) и министар без портфеља у Аденауеровој влади. Све то је јасно писало на зиду испод велике фотографије. Онај ко је поставио изложбу заиста је желео да посетиоцима скрене пажњу на чињенице.

Дуго су тихо разговарали у углу цркве. Бригита је била ужаснута сликом на којој куће веома близу оне њених родитеља у Менговој пламте као буктиње. Улрих је иронично мрмљао о „матором Конраду и нацистима и есесовцима које је лично амнестирао”. Уши је била највише потресена и дуго се борила са сузама. Питала

² Либецка *капелдрала* је једна друга црква, осамдесетак година старија од Маријине.

се где је нестала стара швајцарска Улрике, одмерена и уздржана у својој банци и незаинтересована за туђа страдања. „Мора да то чини мајчинство”, помислила је и крадомице самозадовољно уздахнула.

Вратили су се у хотел по Тони и одвели је у *Wiener Cafehaus* на најбоље колаче у Либеку. Дуго су седели као једини посетиоци на елегантном првом спрату овог чувеног кафеа у улици Брајте (Breite, „широка”), чији је један зид готово додиривао источну страну Маријине цркве. Кроз отворен прозор мушког тоалета зид цркве се заиста могао додирнути – што је Улрих емпиријски доказао, јер су му такве ситнице понекад биле занимљиве. Две жене су га, међутим, зачуђено гледале кад им је то саопштио, јер су обе ипак биле практичне жене из народа. Но Тони, са рано развијеним естетским укусом, ходала је упорно између столова, чврсто држећи Бригиту за руку, и пажљиво разгледала прекрасно украшене плафоне, скупocene лустере, витке лукове између сала, као и многобројна прозорска окна са витражима.

Следећег преподнева Бригита је одвела Тони у шетњу на Колмаркт (Kohlmarkt), изузетно леп део средњовековног пијачног простора на коме се још у тринаестом веку продавао ђумур. Тони је цвркулала и запиткивала, а Бригита се топила од задовољства и кљукала Тони сладоледом и слаткишима, мада је била свесна свог бапског понашања нездравог за дете. У. и У. су претходно отишли у улицу Глокенгисер 21 (Glockengiesser), у кућу посвећену писцу Гинтеру Грасу (Günter Grass), нобеловцу за 1999. Бригита им је претходно казала да су стари симпатизери РАФ-а, укључујући и њу саму, ликовали кад је Грас, тобоже велики моралиста, тек 2006. године (кад му је било 79 година – а Бригити 77), обелоданио да је од 1944. године, од своје седамнаесте, па до краја рата (кад су га Америкаци заробили у Маријанским Лазнима у Чешкој), по свом сопственом избору, био тенкиста у једној СС оклопној дивизији (10. SS Panzer Division Frundsberg). У. и У. су дуго разговарали са озбиљном средовечном женом која је тамо радила као кустос. Очекивали су од ње да брани Граса од оптужби, али није то учинила, напротив. Тако се десило да је либерални Улрих бранио Граса, говорећи да је писац имао само седамнаест година и да је, на крају крајева, био тенкиста, а не мучитељ у концлагеру. Додао је и да се Грас 1989–1990. године јасно изјашњавао против немачког уједињења, убеђујући Немце да ће у противном случају њихова земља наставити да буде ратоборна. Ни Улрике није знала да Улрих одобрава такав суд.

Грас никад није живео у Либеку, него је последњих петнаестак година свог живота провео у мајушном селу Белендорфу (Behlendorf),

двадесет пет километара јужно од Либека и само осам километара западно од језера Рацебургер (Ratzeburger), на коме је до 3. октобра 1990. године била граница са Источном Немачком. Из куће посвећене Грасу, Улрике и Улрих отишли су по Бригиту и Тони, а затим унајмили аутомобил и одвезли се у идилични Белендорф и на Рацебуршко језеро. Касно летње поподне било је наизглед вечне, прозрачне лепоте, али је у суштини избијала поноћ последњег срећног дана те мале породице.

20.

Следећег јутра, оставивши Тони и дадиљу са Бригитом у њеном стану у Либеку, У. и У. су отпутовали возом у Травеминде. Пут је трајао двадесетак минута. Улрих је подсетио Улрику да кад су деветнаестогодишња Антонија и њен годину дана старији брат Томас у *Буденброковима* отпутовали из Либека за Травеминде, то су учинили раскошним, масивним, породичним фијакером, у који су била упрегнута четири црвеномрка мекленбуршка коња црне гриве, и била су потребна преко два часа по прашњавом путу. „Сећаш ли се, Уши”, причљив је био Улрих то јутро, мислећи на Манов опис хероине његових адолесцентних година, „да је Тони Буденброк у фијакеру носила пљоснати сламни шешир и да је уз њу био сиви сунцобран оивичен чипком? А да је Томас димио неке руске цигарете – баш бих волео и ја да их пробам!” Улрике је ћутала, јер је била помало љубоморна на Тони Буденброк – нешто због њених деветнаест година, али много више због младости *без огавне њроцлостии*. Није је тешило што је та Тони била фикција, јер је слична девојка, од крви и меса, могла да постоји сада, чак и у хотелу у коме ће одсести.

Од мале железничке станице близу плаже Травеминде (Travemünde Strand) У. и У. су одшетали кроз парк до луксузног хотела „Ароза” (A-Rosa), где им се прилично понизно – за 21. век у северној Немачкој – поклатио управник. Он лично их је одвео у елегантни апартман у средини главне зграде хотела, високо изнад кафеа са великим белим сунцобранима. „Ваш пртљаг је уредно донесен. Да ли желите да га батлер и његова помоћница распакују?”, питао их је управник, показујући широким гестом на средовечног човека и младу девојку који су се одмах поклонили са улаза у апартман. Улрих је желео да прихвати понуду, али га је Улрике жустро и донекле неучтиво предухитрила, одбијајући је. Улрих је помислио да Уши не жели да било ко има увид у приватне детаље њене одеће; запрепастио би се да је знао истину – да је Улрику инстинктивно, жестоко, љубоморно штренцуо изглед батлерове помоћнице. Била

је то плунута, заносна и неодољива „плава Инга” из Мановог „Тонија Крегера” – девојка коју ниједна друга жена није могла да порази, а само је веома редак мушкарац могао да освоји. „А такав мушкарац је управо мој муж!”, безразложно се у себи љутила Уши. Наравно, завидела је на природно плавој коси само женама; врло добро се сећала да је њен отац Ханес упадљиво плавокос. Додуше, није знала да су бившег борца РАФ-а и доживотног сужња као де-чака у школи задиркивали зовући га „цакани плавушан”.

Управник, незауостављив у љубазности и додворавању, добио је пак дозволу од Улриха да отвори тешке па потом и танке свиле-не завесе на свим прозорима, као и двокрилна врата терасе. Потом је са леда у металном сталку узео боцу једног од најбољих немачких пенушавих вина из Рајнгауа (Rheingau) и отворио је уз весели прасак. „*Schloss Johannisberg*, дубоко цењени наши гости!”, закре-чао је и потом уз неколико наклона коначно уклонио себе, батле-ра и плаву Ингу из њиховог присуства. Уши је одахнула и желела само да легне на огромну постељу и гледа у плафон. Уместо тога, стајала је безвољно на тераси поред свог мужа и испијала с њим чашу за чашом зекта (Sekt), што им није био обичај, поготову њој. Улрих је покушао да је разведри. Показао јој је дугу плажу на по-луострву Привал, ка југу, на другој обали Траве, и додао: „Видиш, тамо, иза плаже, мора да је Бригитин летњи станчић о коме нам је причала... кад мало порасте, наша Тони ће на тој плажи можда градити куле од песка...” Ка истоку, сумаглица се спуштала на пучину Балтика. Улрих је смирено наставио, мада је приметио да га Уши једва слуша: „Сумаглица... можда ће се вечерас време про-менити... чуј, није тако лоше овде, не љути се на оног љигавог управника. Он сматра да се понаша *comme il faut*, због свега што се у овој згради некад дешавало, као што и сама знаш.” У хотелу се некада налазио *Kurhaus*, чувен широм богате Европе по свом лечилишту и казину. У њему су одседали Достојевски и Кафка. И не само Томас Ман, него и фиктивни Томас Буденброк у својим познијим годинама.

Улрику није ни мало умирило Улрихово „као што и сама знаш”. Схватила је по први пут, или несвесно по стоти, да није дорасла свом мужу ни по чему што се у Немачкој – старој, садашњој и бу-дућој – истински цени. У својој четрдесет првој години, била је без прошлости коју би чак и себи смела да призна. Шта би дала да може да буде некаква невина плава Инга са деветнаест година. И да има другачије родитеље и другачију баку... А онда јој се у све-сти указао лик мајке Кармен на штутгартском надвожњаку, па оца Ханеса, већ покопаног у Швалмштату, и баке, добре Бригите, паће-нице. Дубоко се застидела себе саме и свог немара, чак повременог

презира за те људе. Желела је да урликне са терасе у сиви Балтик, „опростите ми, ја сам та која је нико и ништа”.

Отишла је у спаваћу собу, отворила свој портмоне, и из једне преграде извадила малу, пожутелу фотографију своје мајке, коју јој је отац дао, сећала се добро, 10. јуна 1984, пре тридесет година, кад јој је било само једанаест. Прошапутала је, „извините Мама и Тата”. Сасвим је у том моменту сметнула с ума да има кћер од две године, због које бар треба да се потруди да поштује себе.

21.

То вече су отишли на свечани пријем због којег су делимично и дошли у Травеминде. Приредио га је Улрихов блиски друг из детињства, такође баварски племић, чији се син, неколико месеци раније у Минхену, оженио младом наследницом једне богате породице из Шлезвиг-Холштајна (Schleswig-Holstein, где је и Либек). Улрихов друг је то учинио у част родитеља невесте и позвао такозвани крем друштва у Либеку и Килу (Kiel). Пријем је одржан у најлепшој сали хотела, која, разуме се, носи назив „Буденброкови”.

Кад је подруку са мужем улазила у салу, Улрикино расположење било је лоше, као што је било и цело поподне. Претходно, у њиховом апартману, ни још пенушавца, ни осредњи секс, нису јој помогли. Док је посматрала госте, била је незадовољна собом, својим изгледом и тоалетом. А Улрихов труд да је разоноди само ју је нервирао. „Ово је заиста пробрано друштво”, шапутао је Улрих мало иронично, „колико знам, нема ни хохштаплера, ни вулгарних тајкуна, ни бивших нациста, а ни превараната са два-три паралелна живота”. Улрике се на то одмах упитала да ли је Улрих напрасно сазнао нешто о њеном тајном животу у Берну. Расположење јој се погоршало због присуства приличног броја елегантних младих жена, вероватно невестиних другарица. Делом због тога, желећи по сваку цену да се орасположи, Улрике је наставила да пије упоредо са својим мужем. Прешли су на изванредни суви шери Тио Пепе, који је садржавао чак више алкохола од зекта. За разлику од Улриха, који се обилато служио комадићима изврсне закуске, Улрике није желела да јој руке буду заузете, изузев чашом. Колико је то још била у стању, трудила се да љубазно разговара са непознатим женама и мушкарцима са којима ју је Улрих упознавао.

Ускоро се нашла у углу сале у разговору са две пријатне, богате жене својих година, које су биле упућене у швајцарско банкарство. Никако није могла да се ослободи тих љубазних жена и провери с ким је Улрих. Повремено га је видела како разговара са сijasет људи и жена овде-онде по сали, али је онда некуд ишчезао,

а она се није усудила да га тражи. Дуго се није појављивао, где год да је био. Наставила је да пије, признајући женама са којима је разговарала, тобож враголасто, уз невин осмех, да је „мало цврцнута”. Оне су је пак, можда из злобе, помислила је, с времена на време упознавале и са другим гостима који би се нашли у близини, представљајући је као госпођу Хубер, супругу Улриха фон С. и веома успешну пословну жену. Мада су похвале тих жена звучале искрено, Улрике је постајала све сумњичавија. Како је време пролазило, осетила је да има све мање нечега интересантног да понуди у разговору. Схватала је да је провела бројне године током којих је мало шта научила што културни људи заиста цене. Како то не би Улриху сметало? Почело је и да јој се врти у глави... вероватно ју је он презирао, можда за сада само дубоко у себи. Мора да жали што се њом оженио. И где је уопште Улрих? Није га видела већ више од сат и по. А конобари су јој непрестано доносили разнобојна пића, а да је она тога била мало свесна.

Конечно се извинила саговорницама и несигурним корацима сишла спрат ниже у тоалет. Тамо је остала добрих двадесетак минута покушавајући да се прибере. Дуго је тупо гледала у своје исцрпљено лице у огледалу, а онда јој се поглед разбистрио и видела је мржњу. Није била у стању да себе искрено запита према коме осећа мржњу. Ипак, одговор јој се наметао. Жена с таквом прошлошћу, која је радила такве гадости, не заслужује да буде срећна. Не може то тако лако: одлучиш да се промениш, окренеш лист, удаш се веома повољно, родиш лепо, здраво дете и гле чуда – чиста си као суза! Заплакала је од немоћи, србце, страха. Онда је неколико минута масирала слепоочнице, па затим дуго поправљала шминку. И даље се осећала очајно, али је ипак изашла из тоалета и нашла неки помоћни лифт којим је грешком стигла на спрат изнад сале „Буденброкови”. Одатле су се чули жамор и музика, што ју је нервирало. Многи гости су очигледно уживали у пријему, а неки су вероватно и играли. Сигурно је са задовољством плесао и Улрих, чинио је то савршено. Ко зна са којом лепом девојком. Мора да га је његов пријатељ из Баварске већ упознао са другарицама своје младе снаје.

Желела је још једну чашу неког пића, било којег, да се смири. Међутим, тумарајући по том спрату у потрази за степеништем, осетила је велику слабост. Мислила је да ће се срушити. У углу мале сале видела је фотеље и пожелела да седне бар који минут. Тек кад је села у једну дубоку фотељу, приметила је, у отменом полумраку, да се бочно од ње према прозору оцртавају силуете човека и жене. Седели су за малим столом, интимно, колена су им се додиривала. Мада су говорили тихо, одједном је на свој ужас

препознала Улрихов глас. Скочила би као опарена да је могла, али због дубине фотеље и пијанства пре се може рећи да се уз велики напор полако придигла. Климаво се упутила према Улриховом гласу. Кад је пришла ближе, видела је да седи с једном младом, веома лепом девојком. Била је витка и имала свиласту, али бујну, плаву косу. Улрике мора да је девојци изгледала као каква бабарога, јер је ужаснуто зурила у њу и пре него што је Улрике отворила уста и направила скандал.

„Зар је могуће, барабо, да си одлучио да ме вараш са нашом собарицом?” вриштала је. Улрих није ни устао. Смирено је рекао: „Да те варам? Са собарицом? Да те упознам, ово је Александра фон Остераде, ћерка мог великог пријатеља из Кила. Знам је откад се родила. Отац јој је тешко бол...” Улрике га је прекинула, покушавајући да му опали шамар, али је промашила и пала на колена. Девојка је вриснула и отрчала. Улрих је подигао Уши и загрлио је, а она се сва тресла, називајући га и даље погрдним именима и покушавајући да га ошамари. Улрих ју је мало однео, а мало одвукао, до оближњег лифта за послугу. Чинило му се да кроз читав хотел одзвања Улрикина вика и бубњање песницама у зид лифта. Кад су стигли на њихов високи спрат, Улрих ју је с муком однео у њихов апартман, тако што ју је забацио преко рамена, а она га је песницама ударала по леђима и млатарала ногама. У спаваћој соби Улрих је нежно положио Уши на постељу и покушао да је пољуби, на шта га је она ошамарила. Устала је из кревета, заклатила се и поново пала на колена. Одбауљала је до бифеа, некако се дигла на ноге и руком која је дрхтала сипала себи некакво пиће у чашу за воду. Наслоњена на бифе, мутних очију, буљила је у Улриха с гадошћу.

22.

Неко време су ћутали, а онда се Уши поново окомила на мужа, наизглед прибрано: „Нема везе што није собарица. Зацопао си се у њу. Добро сам видела чак и у оном мрачном ћошку, у који сте се завукли, како се мазите коленима и како је ждереш очима! Ха, ха, мој верни муж!” кикотала се Уши пијано и усиљено. Наставила је да сикће: „Не зове се она... како се већ та мршава, а сисата, девојчура зове... него је она права правцата проклета северњачка 'плава Инга', попут оне која је за цео живот ошамутила и упропастила Тонија Крегера!” Улрих је био увређен и запањен: „Зашто је клеветеш, то је дивна девојка, ћерка мог доброг друга, молила ме је за једну услугу у име свог оца, који је, рекао сам ти, оболео...” Но, Улрике није хтела или није била у стању да слуша ма каква објашњења. Сувише дубоко јој је пијана свест била заглибљена у убеђење

да је Улрихова кривица неопростива. Тетурајући се стазом пијане логике, наставила је: „Јадни Тонио... мада сасвим залуђен, није био у стању да убије своју немилосрдну плаву Ингу... ха, ха, у Либеку не убијају плаве Инге него им се диве... али ја, чији су родитељи из *Rote Armee Fraktion*, могу, и знам како, да убијем твоју малу... плавушицу-курвицу... браколомницу!” Пркосно, прсећи се и севајући очима, узвикнула је ову сулуду претњу као да је Александра фон Остераде пред њом, са Улрихом у кревету, мада је се, у ствари, веома слабо сећала.

У спаваћој соби настала је тишина која је потрајала двадесетак минута. То је преварило управника хотела, који је стајао близу врата апартмана, да помисли да се срамотна сцена с цењеним племићем, о којој је хотел брујао, коначно завршила пијаним сном. Много искреније бринуо се Улрихов друг, домаћин пријема, али га је управник учтиво одвратио од куцања на врата. Било је веома касно.

Улрих је био запрепашћен и заплашен до сржи, како никада није био у свом животу. Почео је да схвата да је супружничка свађа прерасла у нешто сасвим другачијег својства. Његовој вољеној Уши био је хитно потребан лекар. И психијатар. Тешке мисли су се ваљале кроз његову свест. Питао се да ли је његова љубав довољно дубока да искрено опрости овакве болесне хирове. Или треба да одлучи: још један овакав испад и узима Тони, све је готово. Но и Улрике је размишљала, али другачије, пијано и осветнички, о својој претњи. Доследно томе, синило јој је да се у тајном одељку једне од еlegantних ташни у орману налази њен стари дамски револвер. Озбиљно оружје из давних, наводно заборављених, времена гадости; али је револвер ипак, од тада, увек био с њом – „за сваки случај”. Међутим, било јој је јасно да то није невина, сујеверна навика, него упорно уплитање опаке прошлости. „Да ли је то уплитање заиста нежељено?”, питала се разборито чак и пијана Улрике.

Ускоро се стрмоглавила у полусвесно стање. Мало би придремала, па се поново пробудила и била луцидна, бар по свом мишљењу, те би устала, попила гутљај неког пића, а затим се скоро истог тренутка полуонесвестила – у некој фотели, на кревету, на поду. Улрих се није усуђивао да је додирне, пољуби или уљуљка из страха да је не изазове. Чудновато је било да то цело ужасно вече Улрике ниједном није помислила на Тони, нити видела њено слатко лишце у својој свести. Кад јој је та мисао коначно пала на памет, дубоко се застидела. И зајецала. Да ли у сну или свесна, нико никад неће знати. А Улрих? Да, волела га је, много га је волела, чак и сада после овог неверства, али...

Али... једнострана свађа се поново разбуктала када се Улрики указао њој очигледан разлог за Улрихово неверство. Дигла се на

колена у кревету, чврсто ухватила Улриха за рамена и снажно га продрмала. „Знам зашто ме више не волиш и зашто ти је она малокрвна, болесно-бела Инга плавих вена дража од мене... Знам! Све ми је јасно! Северњачка плавушица ти се допада више од мене зато што у мојим жилама тече нешто црне крви! Да, црначке! Јесте да је то од оног примитивног америчког војног говнета са ким се Бригита после рата спанђала... али је имам! И Тони је има! Погледај боју њеног лица... Као да није ћерка баварског племића!” Знала је Уши да је отишла предалеко. Али јој је постало још јасније кад је добила страховит шамар који ју је оборио с постеље на под. Пола лица јој је обамрло, а крв почела да тече из носа. „Да”, помислила је, „коначно сам успела да га приволим да казни и мене и себе”.

Улрих је са одвратношћу погледао своју шаку. Ипак, био је тако бесан да није смогао снаге да се извињава. Скочио је са кревета и сав разбарушен отишао у купатило да оплакне лице. Ставио је целу главу под снажан млаз хладне воде, па вруће, па поново хладне. Дуго је то чинио. Кад је дигао главу из лавабоа, видео је уперен револвер и чуо велики прасак.

Улрике је сурово завитлала револвер у тело на поду и у крв Улриха, оца своје кћери. Осећала се моћном и осветничком, но после трена махнитог ликовања њом је овладала неизрецива туга уклете грешнице. Није стајала као укопана, нити се питала шта је урадила. Знала је добро да је зла. Зла. Почела је силно да повраћа, тетурајући се према вратима терасе. Знала је да њено тело покушава да је спасе, да је спречи да учини шта је наумила. Неће му то дозволити! Отворила је врата и ступила напоље. Падала је летња ноћна кишица. Сетила се да је Улрих поменуо да ће је бити. Но, далеко на истоку, над Балтичким морем, било је већ светло, зора новог дана. Нови дан... данас и увек њихова Тони биће сама. Нека је Бог благослови... и Бригиту. Нагнула се над камену ограду, снажно отиснула ногама, и главачке полетела у простор раширених руку. „Попут моје мајке”, крикнула је Уши. Кармен, Ханес, Улрих, Бригита и Тони нису могли да је чују. Велики бели сунцобрани над столовима за доручак били су затворени, те нису могли да ублаже њен пад. Нити би она то желела.

23.

Бригитина туга била је велика и убила би сваког ко се није дуго, до старости, навикавао на њу као на животног сапутника. Кроз тугу је провејавала неверица. Како да се њој, тако искусној, *ирабаби*, која је била убеђена да дубоко разуме људе и живот, деси

да не предвиди ни делић ове страхоте? Тако је пажљиво посматрала Уши и Улриха. Били су... ма били су неупоредиво блискији и пажљивији једно према другом од стотине, хиљаде других парова. „Зар ме добри Бог није довољно казнио оног дана кад је моја Кармен скочила са надвожњака? Шта је мала Тони скривила? Ето... још једно женско сироче у нашој уклетој породици”, јецала је Бригита.

Две младе, прсате, плавокосе полицајке из нове станице у улици Менг бр. 20, близу Маријине цркве и Бригитиног стана, оног првобитног и садашњег, дошле су у рано јутро да је обавесте. Нису се упуштале у лажно саучешће, то није севернонемачки манир. Ни тада, ни касније, Бригита није имала појма како да вест пренесе двогодишњем детету. Нити када ће и како то уопште моћи. Села је на неудобну столицу поред кревета на коме је дубоко снала малецка и, молећи се за душе Уши и Улриха, почела да чита из своје свеске бележака. Читала је полугласно и монотono, те се Тони у сну анђeosки осмехнула, препознајући драги, добри глас: „Много путева води ка Богу, чак и један кроз грех, и тај је можда најкраћи... уосталом, зар грех није неопходан да би се искусила најбожанскија особина Бога, милосрђе?”³ Наставила је Бригита да чита речи које су јој некада, негде, устрептале душу, да ли речи Терезе од Авиле или неког другог, али увек мислећи на свој живот: „Шта су душевне боли човека? Оне су: одсуство љубљене особе; патња стечена у трагању за Богом; усамљеност; страх од ништавила; очај, лудило, празнина...”⁴

24.

Дугодневница 2017. године мирно је текла на плажи Привал. Већ је било скоро подне. Тик уз море, уз помоћ ашовчића и мале кофе, петогодишња Тони стрпљиво је градила пешчани замак до ког је водила стазица од шкољака. Слушала је своју прабабу Бригиту како повремено певуши своју омиљену химну „Ave Maria, Maris Stella...” Кад ју је Бригита позвала к себи, на бело-плави простирач, девојчица је одмах отрчала у раширене руке своје Нане. „Кад ћемо моћи да се купамо?”, упитала је Тони мазно. „Још је хладно, видиш да никога нема у води. Можда кроз недељу, две”, гласио је одговор. Бригита задржа девојчицу поред себе, грлећи је чврсто, и гладећи њену немирну косицу. „Како ме те дивне тамне очи, облик лица и маслинаста боја коже подсећају на моју Кармен

³ Хорст Биенек (Horst Bienek), *Zeit ohne Glocken*, 1988 (*Време без звона* – дело није преведено на српски језик).

⁴ Јозеф Витиг (Joseph Wittig), *Die Erlösten*, 1922 (*Искуљени* – дело није преведено на српски језик).

и на Уши!”, мислила је Бригита. Да не би заплакала, тапну Тони по дупенцету и посла је да се игра.

„Кад Тони буде мало старија, можда ћу моћи с њом да причам и о стварима које ме тиште; разумеће она све, и тужне ствари, осећајна је и паметна... али сада, немам никога коме могу да се поверим”, размишљала је Бригита, мумлајући једва чујно. Застала је неколико минута у размишљању и посматрала велики тамноплави фински крузер са белим ознакама који је полако улазио у луку Травеминде. „Скоро никога више нема”, наставила је. „Нема Кармен, нема Лоре, ни Уши, ни Улриха. Остали смо само Ханес, са шездесетчетири године заувек закопан у Швалмштату, ја, са својих осамдесет осам година, и ово детенце од пет година... кад мене не буде било, шта ће бити с њом? Не смем ни да мислим о томе...”

Дигла се некако са песка, не дозвољавајући Тоники да јој помогне, и ушетала полако, до чланака, у мирно хладњикаво море. Тони је одмах дотрчала и узела је за руку. „Какво добро срце има ово дете!”, мислила је Бригита, али није била у стању да заустави црне мисли: „Све ово што нам се десило није пропаст једне породице, као у *Буденброковима*, пошто ми, четири Хуберове, или пет, ако рачунам и нашу драгу Лору Шлезејку, никад нисмо знале шта је, у ствари, породица. Можда нам је свима нешто фалило у глави? Или у срцу? Ипак, чини ми се да нисмо једине криве за наше ништавне, усране животе... сурова судбина нам је одредила да будемо генерације жена које је погодио невиђено страشان рат; па затим зла трвења око нас; и можда највише, наше неумеће живљења у овом лажном, празном, гадном назовиблагостању... Ни ја, мада се надам да ћу још поживети, ако нам добри Бог и Света Дева Марија то дарују, Тоники и мени, никад нисам била срећна, а најмање на Репербану.”

Осамдесет и три је била разлика у њиховим годинама, али су прабаба и праунука стајале у мору непомично, припијене, као једна. Тамноплави крузер им је послао неколико мало већих таласа, високих до Тоникиних бутиница. Девојчица их се није уплашила, није их чак ни приметила. Плакала је. Сузе су јој потекле кад их је тренутак раније први пут у животу видела на драгом, избораном лицу своје Нане.

КРАЈ